

DE RE POETICA

Agindua zorra dala, askotan darabilgu aotan. Eta nik, igaz Durango'ko liburu azkokan, poesiari buruzko mai-inguru baten ostean, an egondako adiskide aldra batek eskaturik olerkiaz lan bat osotuko nebala agindu neutsen. Agindu ori bete nai neuke lan onegaz.

Ederto dagie antolatzaileak olako mai inguruak jarririk, errian zaletasuna sor dedin. Nik, egia esan, ez nekian noz zanik. Baiña, ikusmiran an zear nenbillela-rik, atea edegi zan eta orra ainbat jente areto barrenean: ara gintzazan gu be, mai ingurukoan urre samar jarlekua arturik.

Aretoa kuin-kuin jentez, olerki-zale ziranakaz ain zuzen. Aurreko alan, goitxoan, argi ta lorez dotore, mai ingurua osotzen ebenak; gazte ta adintsu entzule ugari leen eta orain, betikoa dogu euskaldunon bertso egarrria.

Maia osotzen ebenai aurrez-aurre egokitu giñan nire laguna ta ni. Entzumin giñan, itxuraz, beste asko lez. Eta antxe egon gintzazan iru bat ordu laurenean, orduko beste ordu-erdi bat ekiñean joana zanagaitik. Gu lez besteak be, gose-gose gintzazan eta pozik mai-ingurukoen esanak entzuteko; nik ez neban ikusi beintzat iñor be, gogait egiñik kanpora urteten, danok ixil-ixiliketa begi-zorrotz, ez eztulik ez buru-biurtzerik.

Mundakar gazte bat zan billera aren zuzendari. Ez eban gaizki arazotu bere papera. Ezker-eskumako batzuk, orraitioño, bi edo ezik —gu sartu gaiñanetik beintzat— lotsaz urri ta poesi-jakitez urriago agertu ziran; an ziranak, urtekeran, ori iñoen ao batez. Noizik bein esan ebezan zer interesgarriak, baiña itxas-orra-tza beti iparrerantza doan lez, areik beti zer bardiñera ikotia, kuntzearen lezara, kaparra antzera lepo-gain itsatsitako ori ezin ba astindu gaiñetik. Eta olakoak uste dabe lapurrak lez oin dirala danak. Ez, ba, gaur be ba-dira eta ez gitxi lapa orrez aske dagozanak; aretoan gengozanetatik, gero erakutsi ebenez, gelenak. Eta zuek jorra ta jorra zeuen lurpe loian. Nazkaturik itxi genduan aretoa, txalorik ere jo bage. Jenteak urteten: "Au lakra!"

Olan da, izan be, eta ez da ori gizarte itxuraskoari dagokion jokabide duiña. Euskal gizartea, nobera orrela dala-ta, urdandegi egin gura? Ba-daukaguz ingurumari euskal lurra olakoz pozoiu gurarik alegintzen diranak. Ni ez nozue ez politikan ez moralean estuegi; oraintsu, ain zuzen, argitara emon dodan "Bizkai-ko Olerkariak" liburua aipatuz, oso zabala nintzala esaten eusten, gorri ta zuri, ezkerreko eta eskoiko, danak adeitsu artzen nebazalako.

Eder-zale areik, esan be, gordinkeri politak esan ebezan aituriko mai-ingur-uan. Zer esan eben, ba? Olerkiaren sorpena, bein eta barriro esan ebenez, soin-sugar bat ei da. Ez, txotxo!; griegotik datorren itz orrek olako zerbait adierazo nai ba'dau be, ori baiño geiago dozu. Arimearen sugarra, irudimenaren sugarra, edo olako zerbait aitatu ba'lebe, tira!, gorotzari sua damotsana adimena dalako, baiña soin-sugarra soil-soil esnaz, motz geratzen jatu gauzea. Sinbolu batekin jokatu nai eban antza danez, griegotik datorren erderazko *orgasmo* itzaz, eta entzule guztiak zukurrutzurik geratu ziran, lendik olerkiaz gitxi ba-ekien, gitxiago-turik, nastuago egiñik.

Olerkia ori baiño askoz goragoko zerbait dogu, ez Jainko-maillan bakarrik (aitatu be ez eben egin Jainkozko olerkirik, eta berau da geien erabillia literatura

guztietan), baita beste arloetan ere. Jo mistikara, adibidez. Or Juan Gurutzekoa, mistiku onek bizi-bizi aitazten ditu olerkariak izan oi dabezan, poesigintzan diñot, momentu kritikua. Santu onek maiz aitazten ditu "olde", "bultz-aldi". "zentsun-galtze" ta olakoak, iñoiz bere ez "soin-sugarrik".

Poetaren lana, noizen baten ezik, askoz arunt eta lauagoa dozu. Batza batek, itxura arrigarri batek, itxasoa, mendia naiz beste antzeko zerbaiz izan ikustez, ibiltez, irakurtez, arrotu oi dautzu irudimena, eta biotza sutsu. Jarri zaitez eta luma naiz boligrafoa eskuratuz, idatzi jatortzuzan irudikizunak, bertsoz, lerroka; lerro txikia naiz aundika, luzeetan naiz laburretan, era askotako neurriak daukazu; emon gero idatzi dozun orri sua, edo-ta idatziaz batera, biotzari eragiñaz, eta or dozu olerki bat. Gaur laburrak obeto, ez daukagu luzeak irakurteko astirik. Ezta antxiñekoak be: Horazio'ren *odak* eta *epodoak* dan-danak dituzue motzak.

Gaztetatik olerki artean eta olerkigintzan ibillia naz; ordu zoragarriak euki izan ditut, eskal poeten artean batez be, batzen, idazten, orraztuten, argitaltzen... Goi-garra ta esku-trebetasuna eskatu izan dot beti olerkigintzan, edozein arlorako lez deia eta ikasiz lortutako ganora eta errimetasuna, egiakzi olerkari danak, buruz ta naimenez sortua jantzi ederrez apaintzen jakin bear dau, eta orduan Lizardik diñoan erdi-egitea, benetan dozu ederra, ezta zer biren arteko lizunerioa, amaren erditzen sotilla baiño. Poesi sortzea era duin eta tankera askotara adierazo daikegu. Era eder askoz, baiña Durango'n etzan olakorik aitatu, olerkia ez dator lizun-zaborretik. Ori iñosten niri, itaunka.

Poesiaren sorpenari buruz, gauza interesgarriak idatzi zituan beste askoren artean Goethe'k; pentsalari zorrotza nunbait, Juan Gurutzekoa esan daikegu, mistika arloan edo lez, izan jakun doixtarra. Olerkaria iñoiz eldu daiteke, mistikoaren antzera zorabio aldiak izatera. Artelariak gizaseme apartak dozuz; itxasoa, mendiko ikuspegi zabalak, musika entzunik, ba-dira zorabiatzen diranak, edo euren lanez jentea zorabiatzen eltzen diranak. Eta oneitan maillak diran arren, sustatzen gaituanari deitzen dautsagu, egi-egiaz, "olerkari". Idazleak, olerkariak ori billatu bear bere sorpenetan, iralurlea zelanbait "sustatu", entzulea naiz irakurlea birloratu, dardar eragin, oizko bizi-moldetik atera ta goragoko lau-une batera aldatu.

Lan-arlo onetan ba-dira geiago, gitxiago ta ezin geiagoko maillak. Leendik be esana dodanarren, erakustea beti be eder dala-ta; sarri galdetu dauste arek eta onek, olerkari batek, jakiña, bera zein maillatako poeta dan jakin nairik, urlia beste ete dan, bizkaitarren artean Erkiaga, Aurraiz, Muniategi aiña, eta nire erantzuna ezta sekula be kezkarria izan, ezagutzen dot giza-sena, giza-barrena, eta iñori ez dautsot penarik emon gura izaten. Orixe'k beiñola izan oi da nire erantzuna, ots, "Jainkoen artean be ba-dirala aundiak eta txikiak". Eta askotan, noberrak uste izanik be, oba nobere eritxia lar goi jarri barik, iñorena, senezkoa ba da beintzat, onartzea; apaltasuna bai dala bikain zer guztietan.

Gaurkoz, iñoizkorik geien, askatasun itza darabilgu aotan, kendu eragozpenak, zabal egoak, begiak, irudimenak... Zer ez? Jainkoak gizonari, sortzean, ipiñitako jotea da, bota eziña. Bioaz urrun gure kezkek, gue ezak eta bearrak. Azken-itzez esateko, saltari dozu olerkaria, amesez beiñik-bein mundu ontatik bestera, ederaizeak eraginda, jauzi egin nai eta orrek, konturatzeka, mundu ontatik beste zoragarriago batera. Goratze orrek, mundu aldatze orrek dakartson poztasuna adierazo eziña jatzu.

Egia da askorentzat, Durango'ko liburu azokan gogora ekarri zan atseña, besterik dagoala; gizona materi-atsegifetan lar sarturik bizi dalako. Gorbei gaiñeko bedar bigun-gozoa txastatu ez dauan ardiak, ez dau amesten ain ederra dana. Beeko gozotasunetan murgildua dabil, eta goikoak askoz eder-atsegingarriagoak diranak, ez ditu kezkatzen goikoak. Besterik ez dala uste dabe, ez ulertu ez izan daikezik be. Errukia emoten!

Alta Onaindia